

ISSN: 2791-7290

2021; 1(2): 29-41

Araştırma Makalesi/Research Article

MAKALE
BİLGİLERİ/
ARTICLE
INFO

Geliş Tarihi/Submission Date:
20/11/2021

Kabul Tarihi / Admission Date:
09/12/2021

YENİ SANSÜR MODELİ KAPSAMINDA GREY WOLF'UN ÖN KAPAKLARININ DÖNÜŞÜMÜ*

TRANSFORMATION OF GREY WOLF'S FRONT COVERS WITHIN THE SCOPE OF NEW CENSORSHIP MODEL

Sevcan SEÇKİN**

Öz

Kitap kapakları, okuru yönlendirmek ve belirli bir yönde düşünmelerini sağlamak için önemli bir araçtır. Kitabın içeriğine dair bilgi veren, ana temasını yansıtan ve okur ile metin arasındaki ilk iletişimi kuran kitap kapaklarında iletilmek istenen mesaj, görsel öğeler ve metin düzenlemeleri yoluyla aktarılır. Bu seçimlerde kitabın bilinirliğinin ve satışının artırılmasının yanı sıra ideolojik amaçlar da etkindir ve çeviri eylemi içerisinde yer alan pek çok eyleyici bilinçli/bilinçsiz tercihleriyle bu süreci şekillendirir. Bu çalışmanın amacı, çeviride bir yanmetin biçimi olarak kabul edilen ön kapakların uğradığı değişimleri, “sansür” kavramı temelinde tartışmaya açmaktır. Çalışma kapsamında, Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatını ve askeri başarılarını konu alan ve yayımlandığı ilk yıl dönemin hükümet yetkilileri tarafından sansüre uğrayan *Grey Wolf* adlı kitabın yurtiçinde ve yurtdışında yayımlanan toplam 11 baskısının ön kapağı incelenecektir. Kavram, Michael Foucault ve Pierre Bourdieu’nün sansür anlayışını yeni bir boyuta taşıyan fikirleri doğrultusunda, geleneksel merkeziyetçi yaklaşım dışlanmadan, araçların iş birliğine dayalı yeni sansür yaklaşımı temelinde ele alınacaktır. “İktidar”, “söylem” ve “oto-sansür” gibi kavramlar çalışmanın uğrak noktaları olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sansür, Bourdieu, Foucault, yeni sansür modeli, yanmetinsellik

Abstract

Book covers are an important tool to guide the reader and make them think in a certain direction. The message to be conveyed on the book covers, which gives information about the content of the book, reflects the main theme, and establishes the first communication between the reader and the text, is conveyed through visual elements and text arrangements. In addition to increasing the recognition and sales of the book, ideological purposes are also a factor in these choices, and many actors involved in the translation act shape this process with their conscious/unconscious choices. The aim of this study is to discuss the changes on the front covers, which are accepted as a form of paratexts in translation, based on the concept of "censorship". Within the scope of the study, the front covers of 11 editions of the book titled *Grey Wolf*, which was censored by the government officials in the first year of its publication, about the life and military achievements of Mustafa Kemal Atatürk, will be examined. The concept will be discussed in the context of the new censorship approach based on the cooperation of the agents, without excluding the traditional centralist censorship approach, in line with the ideas of Michael Foucault and Pierre Bourdieu that take the traditional understanding of censorship to a new dimension. Concepts such as “power”, “discourse” and “self-censorship” will be frequent points of the study.

Key Words: Censorship, Bourdieu, Foucault, new censorship model, paratextuality

* Bu makale 1-2 Kasım 2021 tarihinde Konya, Türkiye’de çevrimiçi olarak gerçekleştirilen, Uluslararası Dil ve Çeviribilim Kongresi’nde sunulan “Çeviri ve İdeoloji: H.C. Armstrong’un *Grey Wolf* adlı eserinin Türkçe çevirilerinin ön kapakları üzerine karşılaştırmalı bir çalışma” adlı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi. Mütercim Tercümanlık (İng.) İstanbul, Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-9258-2276, sseckin@fsm.edu.tr

Makale Künyesi/To cite this article: SEÇKİN, S. (2021). Yeni Sansür Modeli Kapsamında Grey Wolf’un Ön Kapaklarının Dönüşümü. *LOTUS International Journal of Language and Translation Studies*. 1(2), 29-41.

Giriş

Çeviri metinlerde uygulanan sansürün nedenlerini incelediğimizde, çoğunlukla ideolojik, kültürel, etik ya da siyasi kaygılarla ilişkilendirildiğini görmekteyiz. Çalışma kapsamında incelenen Harold C. Armstrong'un 1932 yılında kaleme aldığı *Grey Wolf* (Bozkurt) adlı kitap ise çeviriye uygulanan ideolojik sansürün önemli bir örneğidir. Kitapta Mustafa Kemal Atatürk'ün askeri dehasının yanı sıra yaşam tarzı ve en mahrem anıları da detaylı bir biçimde anlatıldığı için Türkiye'ye girişi ve çevirisinin yapılması uzun yıllar yasaklanmıştır. Siyasi kaygılarla uygulanan bu yasak 04/12/1933 tarihinde İsmet İnönü başkanlığındaki Bakanlar Kurulu kararıyla resmileştirilmiştir¹. Adnan Menderes hükümeti döneminde, 1951 yılında, “Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'un²” çıkarılmasının ardından sansür daha da kuvvetli hale gelmiştir. Diğer taraftan, kitap 1955'ten başlayarak 1995, 2001, 2005, 2013 ve 2017 yıllarında birkaç kez Türkçeye çevrilerek farklı yayınevleri tarafından basılmıştır. Hem yurtiçinde hem de yurtdışında ilgi uyandıran kitap farklı ön kapaklar ve isimlerle piyasaya sürülmüştür. Kimi yurtdışı baskılarında Atatürk korkutucu bir biçimde resmedilmiş ve “The Life of Kemal Atatürk”, “The Intimate Study of a Dictator” gibi farklı alt başlıklar kullanılmıştır. Yurtiçinde yayımlanan tüm baskılarda ise hem ön kapakta yer alan resimler hem de alt başlıklar için kullanılan metinler pozitif imgeler uyandıracak şekilde tasarlanmıştır. Metnin alımlanmasında ve yorumlanmasında oldukça önemli olan ve okur ile metin arasındaki ilk etkileşimi kuran bu tür öğeler çeviride yanmetin adını almaktadır. Gérard Genette'in sözleriyle “yanmetin” birtakım sözsel veya diğer öğelerle (yazarın ismi, başlık, önsöz, çizimler gibi) bir metni sunan, kitap olmasını sağlayan ve onun dünyadaki varlığını koruyan bir eşik, içerisi ve dışarıyı arasındaki tanımsız bir bölgedir (1997: 1-2). Mevcut çalışmanın amacı *Grey Wolf*'un ön kapaklarının uğradığı dönüşümü yanmetinsel öğeler aracılığıyla inceleyerek kitaba uygulanan sansüre farklı bir bakış açısı sunmaktır. Bu kapsamda, kitabın yurtiçinde ve yurtdışında farklı tasarımlarla yayımlanan toplam 11 baskısının ön kapağı incelenecektir. Çalışmada sansür kavramı gelenekçi bakış açısı dışlanmadan, yeni sansür yaklaşımı temelinde tartışmaya açılacaktır. Mevcut tartışmaya Michael Foucault ve Pierre Bourdieu'nün sansür kavramını yeni bir boyuta taşıyan fikirleri yön verecektir. Bu yeni yaklaşımda, geleneksel anlayıştan farklı olarak, sansürün uygulanmasında ve yayılmasında rolü olan ve alanın kuralları gereği konum alan eyleycilerin iş birliği vurgulanmaktadır. Sansür merkeziyetçi bir denetimden ziyade farklı araçlar sayesinde uygulanan dağınık, kuşatıcı ve görünmez bir yapıya bürünmektedir. Bu kapsamda, Bourdieu'nün

¹ <https://belgelerlegercektarih.files.wordpress.com/2014/05/atac3bcrk-bozkur-armstrong-bozkurt-armstrong-atac3bcrk-kemal-atac3bcrk3bcn-hosgc3b6rc3bcsc3bc-eksik-bile-yazmis.jpg>

² <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5816.pdf>

eyleyiciyi merkeze koyan alan kuramında sıklıkla değindiği “oto-sansür” kavramı ve Foucault'nun ortaya attığı “söylem” kavramı ile çalışmalarının özünü oluşturan “iktidar” kavramı sansürle ilişkilendirilecektir.

Yüzyılın en çarpıcı liderlerinden Atatürk'ün pek çok kişi için ilgi uyandırıcı olması *Grey Wolf*'un dünya çapında bir ün kazanmasına neden olmuştur. Hatta Armstrong'un eseri öylesine ilgi çeker ki tüm dünyada Atatürk'le ilgili övgü yazıları yazılmaya başlanır (Borak, 1997: 77). Atatürk ise kitabın böyle bir üne kavuşmasının ardından yurt dışından orijinal bir nüshasını getirterek tercümanlar eşliğinde okunmasına karar verir. Kitapla ilgili gerekli düzeltmeleri yapar ve bunlar Necmeddin Sadak'ın kaleminden 7 Aralık 1932'de Akşam gazetesinde yayımlanır. Tefrikalar halinde yayımlanan bu düzeltmeler, daha sonra Sadi Borak tarafından *Armstrong'tan Bozkurt: Mustafa Kemâl ve İftiralara Cevap* isimli kitap olarak da basılır (Borak, 1997: 41). Borak'a göre kitabın yazarı “Yüzbaşı Captain Harold Armstrong, Intelligence Service'a mensup bir İngiliz casusudur” (1997: 30). Armstrong'un, Anadolu ve İstanbul arasındaki haberleşmeyi kesintiye uğratmak, Anadolu'ya gidecek cephaneye engel olmak, Anadolu'nun kazanmasını isteyen kişileri haksızca hapse attırmak ve çeteler kurup İstiklal Ordusu'nu içeriden vurmak gibi görevleri vardır (1997: 30-31). Kısaca, Armstrong, Borak tarafından, Anadolu'nun savaşta kazanmasını istemeyen bir İngiliz ajanı olarak resmedilmektedir. Yazarın bu şekilde sunulması ise sansüre en başından zemin hazırlamakta ve dayanak sağlamaktadır. Ülkeye düşman olan bir yazarın yazdıklarının doğru olması veya kabul görmesi pek olası değildir.

İncelenen kitap sansür bağlamında oldukça çarpıcı bir kaynak olduğu için başka çalışmalara da konu olmuştur. Ancak bu çalışmalarda, daha çok içerik analizi yapılmış ve sansürün nedenleri üzerinde durulmuştur. Örneğin, Ayşe Saki tarafından 2014 yılında yazılan “A Critical Discourse Analysis Perspective On Censorship In Translation: A Case Study Of The Turkish Translations Of Grey Wolf” isimli yüksek lisans tezinde kitabın farklı çevirilerinde tespit edilen sansürlü bölümler karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve uygulanan sansürün bilişsel ve sosyokültürel gerekçelerine odaklanılmıştır. Tezde kitap kapaklarına kısaca değinilse de detaylı bir değerlendirme yapılmamıştır. Yine *Perspective on Retranslations, Ideology, Paratexts, Methods* kitabı içerisinde Ceyda Özmen tarafından kaleme alınan “Retranslating in a Censorial Context, H.C. Armstrong's Grey Wolf in Turkish” isimli çalışmada eserin yeniden çevirileri sansür temelinde ele alınmıştır (2019). Mustafa Yılmaz'ın kaleme aldığı “Harold C. Armstrong'un ‘Grey Wolf Mustafa Kemal an Intimate Study of a

Dictator' (Bozkurt Mustafa Kemal) Kitabı Üzerine" (1995) isimli araştırma yazısında kitabın yayımlanmasıyla birlikte ortaya çıkan sosyo-politik tepkiler incelenmektedir. Bu çalışmada ise sansür, farklı bir bakış açısıyla sadece ön kapaklar üzerinden tartışmaya açılacaktır.

Yeni sansür tartışmalarının da eklenmesiyle kapsamı oldukça genişleyen kavramın tanımını yapmak da giderek zorlaşmıştır. Bu bakımdan eski ve yeni yaklaşıma yönelik iki tür bakış açısı sunulabilir. Beate Müller'e göre yirmi yıl öncesine kadar sansür kavramının odağı siyasi otoritelerin (özellikle devlet ve kilise) müdahaleleriyle sınırlı kalmıştır. Oto-sansür dışında yayın öncesi sansür, yani lisanslama ve yayın sonrası sansür olmak üzere iki tür sansür ayrımı yapılmıştır (2004: 4). Bununla birlikte, yapılan dış müdahale "dirençli bir öznenin 'özgür' ya da sansürsüz olduğu düşünülen konuşmasını ya da ifadesini" odak almaktadır (Freshwater, 2004: 226). Bu modelin en ayırt edici özelliği açık, zorlayıcı bir dış müdahaleden oluşması ve karşısında dirençli bir özne bulmasıdır. Gücü/iktidarı elinde bulunduran otorite mevcut konumunu korumak için gerekli gördüğünde somut önlemler olarak dışarıdan müdahale etmekte; özne ise açık müdahalenin farkında olduğu için direnç göstermektedir. Diğer taraftan, sansür geleneksel olarak algılandığı şekliyle, yalnızca kurumsal eylemden ibaret değildir. Nitekim, Helen Freshwater sansürü belli bir güçle ilişkilendirmeden daha geniş bir bakış açısıyla yorumlamıştır. Freshwater'a göre "sansür ayırık ve izole bir otorite tarafından sürdürülen bir dizi eylemden ziyade farklı araçlar arasındaki ilişkiler yoluyla gerçekleştirilen bir süreçtir" (2004: 225). Bu görüşün temelinde ise gücün farklı kaynaklardan geldiğini ve pek çok aracının iş birliği doğrultusunda ortaya çıktığını savunan Foucault ve Bourdieu'nün fikirleri yatmaktadır.

Grey Wolf örneğinde de böyle bir iş birliği söz konusu olduğu için uygulanan sansürün bu yeni bakış açısından değerlendirilmesi kapsamlı bir analiz için önemlidir. Özellikle liderler ve önemli kişiler söz konusu olduğunda sürecin daha da sistematik hale geldiği bilinmektedir. Tarihte de eski çağlardan beri Tanrının, kralların, hükümet başkanlarının ve önemli kişilerin eleştiri yazıları sıklıkla sansürlenmiştir. 1932 yılında da durum pek farklı değildir. Yeni filizlenen ve korunması gereken bir ideoloji vardır ve bu ideolojiyi korumak için öncelikle liderin imajının korunması gereklidir. Bu nedenle, kitap yayımlandığında ilk tepki yasak getirmek olmuştur. Bu tür yasak ve engellemelerin günümüzde giderek azaldığını ortaya koyan yeni sansür modeli ise bu baskıları dışlamadan başka bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Bu yeni bakış açısına göre farklı kurumlar ve mekanizmalar aracılığıyla üretilen söylemler hâkim ideolojiyi görünmez bir biçimde topluma dayatmakta ve bu sayede toplum iktidarın

istediği şekilde yönlendirilmektedir. Özellikle önemli kişiler söz konusu olduğunda, onları anlatmak, hatırlatmak veya anmak için kullanılan imgeler, heykeller, hikayeler, romanlar, resimler ya da filmler gibi farkında olmadan maruz kaldığımız birçok öge böyle bir etkinin oluşmasında etkin rol oynamaktadır. Böylece, iktidar ve toplum arasında gönüllü bir ortaklık gelişmektedir. Dolayısıyla, burada sorulması gereken esas soru yasak ve engellemelerin dışında bu kitaptaki sansür uygulamasını farklı bir boyuta taşıyan unsurların neler olduğudur. Çünkü, kitap hükümet yetkilileri tarafından resmi yollarla yasaklanmış olsa da uygulanabilecek cezai işlemlere rağmen kitabın çevirisi ilerleyen zamanlarda bir şekilde yapılmıştır. Yapılan bu çeviriler yeni sansür anlayışının doğasına uygun bir biçimde sansürün derinleşmesine ve kabul görmesine yardımcı olmuştur. Çeviri eylemi içerisinde konumlanan yayınevi ve çevirmenler hükümet tarafından alınan karara uygun çevirileri piyasaya sürerek kitabın hem içeriğini hem de ön kapaklarını hâkim ideolojiye hizmet edecek şekilde dönüştürmüşlerdir. Özellikle, kitabın ilk çevirisini yapan ve Türkçü, Atatürkçü kimliğiyle tanınan Peyami Safa orijinal içeriğin yalnızca hâkim ideolojiyi yansıtan bölümlerini çeviriye dahil etmiş, kitap kapağı da tamamen dönüşüme uğramıştır. Çeviri eylemine katılan çevirmen ve yayınevlerinin ticari kaygıları da süreçteki bir diğer etkidir. Para kazanmak zorunda olan araçlar, siyasal otoriteyle ters düşmemek için sansüre boyun eğmekte ve gönüllü ortaklık geliştirmektedir.

Bu tür baskıların oluşmasını sağlayan iç ve dış faktörler ideolojik bir konumlamadan kaynaklandığı için gönüllü ya da gönülsüz olduğuna bakılmaksızın sansürün ideolojiyle doğru orantılı gittiğini belirtmek gerekmektedir. Nitekim, sansürün kendisi, gücünü baskın olmak ve diğerlerinin üzerinde kontrolü ele geçirmek isteyenlerin ideolojisinin bir ifadesi olarak görülür (Leonardi, 2008: 3). İdeoloji ise tanımlanması çok güç bir kavram olsa da kabaca iki tür tanımlı yapılabilir: Bunlardan biri Karl Marx'a dayanır ve negatif anlamda, baskın sınıfların hükmedici fikirlerini kapsar. Bu ideoloji biçimi, politik güç ve etkinin devamının sağlanması için sınıf çıkarlarına hizmet etmektedir. Daha tarafsız olan bir diğer ideoloji tanımlı ise kişisel ve kolektif amaçlar doğrultusunda grup çıkarlarına bağlı, ortak düşünce sistemini temsil etmektedir (Baumgarten, 2012: 59-60). Her iki durumda da "söylem ve dil, sosyal bir pratik olarak ideolojiyle şekillenmektedir" (Baumgarten, 2012, 60). Diğer bir ifadeyle, ideolojiler insanları ve toplumları etkisi altına alarak yönetmekte ve belli bir yönde düşüncelerini sağlamaktadır. Gücü elinde bulunduran iktidar tarafından tüm koşullar hazırlanmakta ve kolektif bir bilinç yaratılmaktadır. Bu etkiyi sağlamak için farklı

yöntemlere başvurulmaktadır. Çeviri bir istisna olmadığı gibi böyle bir amaç için kullanılabilir en etkili araçlardandır. Bu bağlamda, *Grey Wolf*'un ön kapaklarının dönüşümü, sansürü farklı boyutlarıyla anlamak açısından önemlidir.

Kitabın yayılmasının kamu zararına olacağı düşüncesiyle alınan sansür kararı temelde devlet yetkililerine ait olsa da böyle bir kararın aksine hareket ederek Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan ve toplumun her kesimi tarafından saygı duyulan Atatürk'ün özel hayatını deşifre etmek ve hakkındaki olumsuz eleştirileri sansürsüz bir biçimde aktarmak, çeviri eylemine katılan hiçbir eyleyici için kolay değildir. Nitekim, bir dönem tamamen yasaklı olan kitap günümüzde dahi kısmen sansürlüdür. *Grey Wolf* örneğinde sansür kararı otoritenin elinden çıksa da alanda konumlanan diğer eyleyicilerin bilinçli veya bilinçsiz ortaklığıyla derinleşmiş, çalışma kapsamındaki ön kapaklar orijinalinden oldukça farklı bir amaca hizmet etmiştir.

1. Kuramsal Çerçeve

Sosyolojik dönüşle birlikte sansürü anlamak için sosyal ve politik bağlamların çeviri kararları üzerindeki etkisinin önemi ortaya çıkmıştır. Uygulanan sansürün yazara, metne, alıcıya ya da aracıya yönelik olduğuna bakılmaksızın, analiz aşamasında siyasi ve tarihi bağlamın gözetilmesi gerekmektedir (Müller, 2004: 18). Nitekim, incelenen kitabın kapağı, içeriği, sayfa sayısı, dağıtımı, yayımlanıp yayımlanmayacağı, yayımlanma tarihi dahi dönemin siyasi gücünün sosyal ve politik şartlar doğrultusunda aldığı kararlarla şekillenmiştir. Geleneksel sansür anlayışı bağlamında, iktidarın mevcut gücünü korumak adına bu tip yasaklayıcı kararlar alması oldukça normaldir. Merkeziyetçi bir sansür anlayışını temel alan bu yaklaşımda devlet açık ve zorlayıcı bir biçimde söyleme müdahale etmektedir. Bununla birlikte, son dönem sansür çalışmalarında bazı araştırmacılar, sansürün merkezsizleştirilerek, yani gücün dağılarak belli araçlar yoluyla uygulandığı yaklaşımı ile, devletin düzenleyici rolünden ziyade bilincimizi şekillendirerek yönlendiren eğitici rolüne odaklanmış ve neticede “yapıcı sansür” (constitutive censorship) kavramı ortaya çıkmıştır (Kuhn, 1988; Burt, 1994; Holquist, 1994; Butler, 1998; Bunn, 2015). Bu yeni sansür yaklaşımının temelinde ise Foucault ve Bourdieu'nün görüşleri yatmaktadır (Freshwater, 2004).

Foucault'nun “iktidar” ve “söylem” kavramları ile Bourdieu'nün sıklıkla vurguladığı “oto-sansür” kavramı sansürün nasıl uygulandığını görmek açısından oldukça önemlidir. Konuyu bu kavramlar üzerinden detaylandırırsak Foucault çalışmalarında bilgi, iktidar ve söylem

arasında yakın bir ilişki kurmaktadır. Bu sarmal ilişkide iktidar ve bilgi söylem aracılığıyla üretildiği için, söylemin iktidar açısından hayati bir önemi bulunmaktadır. Foucaultcu bakış açısıyla, “söylem toplumu kurgulayan bir bileşendir. Toplum ve bilgi arasındaki ilişkiyi düzenler, iktidarın gücünü artırır veya zayıflatır ve farklı sosyal statülerin kimliklerini açığa çıkarır” (Yang ve Sun, 2010: 131). Yani toplumun tüm dengesini sağlayan, iktidarı ayakta tutan ve güç ilişkilerini ortaya koyan söylemden başka bir şey değildir. Susan Ehrlich ve Tanya Romaniuk “Discourse Analysis” adlı çalışmalarında bu ilişkiyi kısaca şu şekilde özetlemektedir:

Güç tanımlamaya ve sınıflandırmaya yarayan ve bunun neticesinde uzmanlık nesnelere düzenleme ve kontrol etme işlevi gören bilgi söylemleri (sosyal bilim söylemleri, tıbbi bilimlerin söylemleri) aracılığıyla uygulanır; yani toplumsal kimlikler ve toplumsal uygulamalar, Foucault'nun söylem olarak adlandırdığı, toplumsal ve tarihsel olarak olumsal bilgi alanlarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. (2013: 460-461)

Bununla birlikte, Foucault *Cinselliğin Tarihi* adlı kitabında yalnızca yasaklama kanununa bağlı bir söylem yerine, söylenebilecek şeylerin alanının genişletilerek kendi düzeni içinde, üstelik giderek artan biçimde söylem üretecek bir teçhizatın devreye sokulduğunu ifade eder (2007: 25). Foucault'nun bu ifadesi yasaklama kanununu da dışlamadan sansürün üretici gücüne gönderme yapmaktadır. Nitekim, “Foucault'nun görüşü, iktidarın asla baskıcı bir şekilde hareket etmeyeceği değil yalnızca tercih ettiği birincil yolun bu olmadığı” şeklindedir (Bunn, 2015: 37). Baskıcı yöntem yerine söylemin sınırlarını genişleterek söylem bolluğu yaratmanın amacı ise bahsedilen şeyin gizli kalmasını sağlamaktır (Foucault, 2007: 45). Söylemin artmasının yasak ve engel getirdiği bu paradoksal fikir şu şekilde açıklanabilir: İktidar eskiden olduğu gibi yasak koymaktansa söylemin sınırlarını doğru ve yanlış gibi ölçütlerle belirlemekte ve bu sınırlar içinde üretilen söylemler doğrudan iktidarı yansıtmakta, onun istediği şekle bürünmektedir. Judith Butler'm da ifade ettiği gibi, bu türden bir sansür anlayışı “konuşmadan önce- yani konuşulabilir olanın konuşulamaz olandan farklılaştırıldığı kurucu norm olarak işler” (1998: 255). Temelde yine dışlamaya ve yasaklamaya dayalı olmakla birlikte çeşitli mekanizmaların devrede olduğu bu yeni modelin farklılaştığı nokta, “sansürü, yalnızca yasaklamak, susturmak ve silmekle ilişkilendiren olumsuz, baskıcı bir güçten yeni söylem biçimleri, yeni iletişim biçimleri ve yeni konuşma türleri yaratan yaratıcı bir güce doğru yeniden biçimlendirmesidir” (Bunn, 2015: 26). Bu yeni bakış açısı “sansürün genellikle hükümet yetkilileri tarafından uygulandığı ve ‘ifade özgürlüğü normu’na olağanüstü, baskıcı bir müdahale oluşturduğu fikrine dayanan paradigmatik modeli alt üst etmiş; her yerde olan ve hatta iletişimin gerekli bir parçası haline gelen bir sansür anlayışı

sunmuştur” (Bunn, 2015: 27). Kısaca, keskin çizgilerle var olduğu ya da yok olduğu düşünülen sansürün fark edilir olduğu için tamamen yok edilebileceği yanlısaması yerini daha kapalı, daha az hissedilen ve kuşatıcı bir sansür tartışmasına bırakmıştır (Holquist, 1994: 16). Dolayısıyla, sansür iktidarın amaçlarına uygun olacak biçimde farklı araçlar ve araçlar yoluyla gündelik hayatımızda neredeyse görünmez bir biçimde varlığını devam ettirmektedir.

Bu yeni bakış açısıyla karakterler de yeniden biçimlendirilmiştir. Matthew Bunn’a göre “geleneksel anlayışta sansür devlet veya devlet benzeri kurumlar içindeki yetkili kişilerin eylemlerine odaklanırken, yeni sansür kuramı, sansürü bir dizi eyleyicinin (kişisel olmayan, yapısal koşullar dahil) etkili sansür işlevi gördüğü yaygın bir fenomen olarak görmektedir” (2015: 27). Bu noktada alan kuramının merkezine eyleyiciyi yerleştiren Bourdieu’nün görüşleri ön plana çıkmaktadır. *Language and Symbolic Power* kitabında sansür konusundaki fikirlerini aktaran Bourdieu’ye göre “hem ifade biçimini hem de ifadeye erişimi kontrol ederek söyleme yön veren yine alanın kendi yapısıdır” (1991: 138). Bu yapısal sansür (structural censorship) yasal işlemlerle değil alanın yaptırımları aracılığıyla gerçekleşir ve alanda konumlanan yetkili konuşmacı dahil tüm eyleyicilere dayatılır. Bununla birlikte, kurumsallaşmış bir otorite tarafından açık yasaklarla uygulanan bu sansür, konumlarıyla uyumlu eyleyiciler sayesinde giderek yok olmaktadır (Bourdieu, 1991: 138). Bourdieu bu durumu şu sözlerle ifade eder:

Faillerin farklı konumlara tahsis edilmesini sağlayan mekanizmalar, bu konumların nesnel tanımıyla uyumlu bir söylemde bulunmaya (ya da sessiz kalmaya) meyilli yetenekli failer tarafından işgal edilmesini sağlamak konusunda giderek daha fazla uzmanlaştığı için, kendini kurumsallaşmış bir otorite tarafından onaylanan ve dayatılan açık yasaklar şeklinde ortaya koyan yapısal sansüre duyulan ihtiyaç, gittikçe azalmaktadır. (1991: 138)

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, Bourdieu alana uygun eyleyiciler sayesinde sansürün klasik biçimlerde uygulanmadığının altını çizmekte, bunun yanı sıra oto-sansüre de gönderme yapmaktadır. Oto-sansür ise Bourdieu tarafından “kişinin kendisini kabul ettirmek duygusuyla sosyal dünyaya verdiği tavizler” şeklinde tanımlanmaktadır (1991: 77). “Üretim boyunca söylemin olası değerini dikkate almayı teşvik ederek düzeltmeleri ve tüm oto-sansür biçimlerini belirleyen, bu kabul edilebilirlik duygusudur” (Bourdieu, 1991: 77). Kısaca, birey bilinçli bir hesaba girmeden beklentiler ve piyasa yapısından kaynaklanan şartlar doğrultusunda örtük ve rutin bir biçimde oto-sansüre başvurmaktadır. Bunun yanı sıra, oto-sansür söylemin üretildiği alanın beklentileri doğrultusunda yalnızca söyleme biçimini değil söylenip söylenmemesi gerekenleri de belirlemektedir. Alanın beklentilerini içselleştiren eyleyicilerin iş birliğinin doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Oto-sansürün daha iyi anlaşılması için alanın yapısının da bilinmesi gerekmektedir. Bourdieu'ye göre alanlar, alan içinde geçerli olan ve bilinçli veya bilinçsiz olarak ilgili eylemlerin ve pratik formların aktörleri etkilediği belli oyun kurallarıyla belirlenir. (2016: 181). Söylem ise yalnızca bu kuralların veya ilkelerin farkında olmayanlara tam bir özgürlük ve mutlak doğallık görünümü vermektedir (Bourdieu, 1991: 100). Diğer bir ifadeyle, alan konumlarının nesnel tanımına uygun eyleyiciler ve bu eyleyicilerin eyleme biçimlerine etki eden örtük kurallarla şekillenir. Bu kuralların farkında olmayan eyleyiciler özgürlük duygusuyla, hür iradelerini kullandıklarını düşünerek alanın kurallarına uyum sağlamakta, alanı ileriye taşımaktadır. Alanın kuralları gereği söylenmemesi gereken her şey eyleyicinin kendi kararı gibi görünmekte ve eyleyici alana uyum sağlayabildiği için bulunduğu konumu işgal etmektedir. Benzer biçimde, “Foucault da bilgi sistemlerinin belirli bir tarihi dönem içerisinde dil ve düşünceyi sınırlayan kurallarla yönetildiğini düşünür” (Ayllon ve Walkerdine, 2017: 114). Aynı zamanda “doğru ve yanlış ifadelerin toplu anlamı üzerine spekülasyon yapmaktansa bu tür ifadelerin olasılığını yöneten kurallarla ilgilenir” (Ayllon ve Walkerdine, 2017: 115). Başka bir deyişle, söylem pek çok farklı mekanizmayı devreye sokarak doğru ve yanlış olanı dayattığı için hem dil hem de düşünceyi sınırlanmakta ve eylemlerimiz bu sınırlarla şekillenmektedir. Bu nedenle, Foucaultcu yaklaşımda doğru ve yanlışın ne olduğu ile değil, bu algıyı oluşturan ve görünmediği için sorgulanmayan örtük kurallarla ilgilenilir. Görüldüğü üzere, Bourdieu ve Foucault'nun “alan” ve “söylem” kavramları arasında önemli örtüşmeler bulunmaktadır. Bunn'ın da ifade ettiği gibi;

Her ikisi de bilinçli ve bilinç altında alışılan, resmi ve gayri resmi kurallar tarafından üretilen sınırlı yapılar olarak bilgi ve iktidar alanlarının beden tasavvuruna vurgu yapar. Bu kurallar sıklıkla devleti ve onun resmi, yasal gücünü içerir, ancak hem Bourdieu hem de Foucault gücün görünüşte rızaya dayalı, genellikle görünmez biçimler aldığı vurgular. (2015: 27)

Kısacası, her iki düşünür için de sansür bilinen biçiminden uzaktır ve neredeyse görünmez bir yapıdadır. İktidarın söylem üretmesiyle ve eyleyicilerin hâkim ideolojiye uygun bu söylemleri yaymasıyla derinleşen sansür örtük kurallar ve çeşitli mekanizmalar aracılığıyla uygulanır. Yaygın, görünmez ve kuşatıcı olması dolayısıyla müdahaleci ve baskıcı tarafının fark edilmemesi çok daha etkili sonuçlar doğurmaktadır. Sınırları oldukça genişleten böyle bir bakış açısı inceleme yapmayı zorlaştırırsa da hem açık yasaklar hem de örtük kurallarla sansüre uğrayan *Grey Wolf*'un bu incelemeye uygun olduğu düşünülmektedir. Bu yaklaşım kapsamında tüm yasak ve engellemelere rağmen çevirisi yapılan *Grey Wolf*'un ön kapakları söylem kabul edilmiş ve alanın kurallarını dikkate alan eyleyicilerin ortaklığıyla bir söylem

aracı olarak yeniden biçimlendirilmiştir. Çalışmada, kitap kapakları üzerinde açıkça gözlemlenen bu dönüşüm yeni sansür modeli kapsamında değerlendirilecektir.

2. İnceleme: *Grey Wolf*'un Ön Kapakları

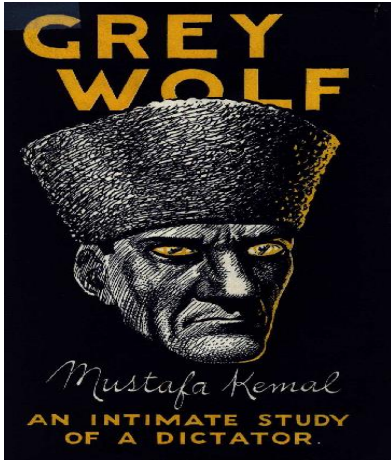
Çalışmanın bu bölümünde *Grey Wolf*'un yayın serüveninin yanı sıra yurtdışında 5 ve yurtiçinde 6 olmak üzere toplam 11 baskısının ön kapakları yanmetinsel öğeler açısından incelenecektir. Kitap başlıkları, görseller, çizimler, alıntılar, kullanılan renkler karşılaştırmalı olarak sansürle ilişkilendirilecek ve bir söylem aracı olarak kullanılıp kullanılmadığı gözlemlenecektir. Aşağıdaki tabloda kitabın yayın serüveni görülmektedir:

Tablo 1: *Grey Wolf*'un yurtiçi ve yurtdışı yayım yılları

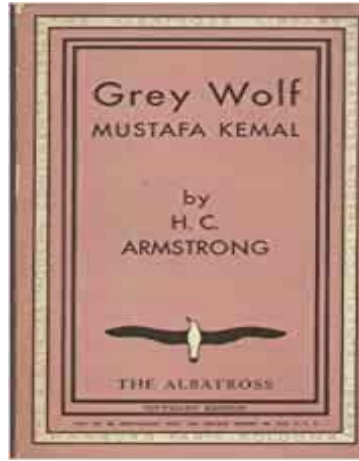
Yıl	Adı	Dil	Çevirmen	Yayınevi
1932	Grey Wolf Mustafa Kemal: An Intimate Study of a Dictator	İngilizce	—	London: Arthur Barker Ltd.
1935	Grey Wolf Mustafa Kemal: An Intimate Study of a Dictator	İngilizce	—	The Albatross
1937	Grey Wolf	İngilizce	—	Penguin
1955	Bozkurt	Türkçe	Peyami Safa	Sel Yayınları
1961	Gray Wolf: The Life of Kemal Atatürk	İngilizce	—	Capricorn Books
1972	Grey Wolf, Mustafa Kemal: An Intimate Study of a Dictator	İngilizce	—	Ayer Co. Pub.
1996	Bozkurt, Kemal Atatürk'ün Yaşamı	Türkçe	Gül Çağalı Güven	Arba Yayınları
2001	Kemal Atatürk	İngilizce	—	Simon Publications
2001	Bozkurt	Türkçe	Ahmet Çuhadır	Kum Saati Yayıncılık
2005	Bozkurt	Türkçe	Gül Çağalı Güven	Nokta Yayınları
2013	Bozkurt	Türkçe	Ahmet Çuhadır	Kamer Yayınevi
2017	Bozkurt Mustafa Kemal Ve Atatürk'ün Cevabı	Türkçe	Gül Çağalı Güven	Kaynak Yayınevi

Tablo 1'de görüldüğü üzere kitap hem yurtdışında hem de yurtiçinde farklı isimlerle dolaşıma girmiştir. 1932, 1935 ve 1972 yılında yurtdışında yayımlanan baskılarda *Grey Wolf Mustafa Kemal: An Intimate Study of a Dictator* başlığı kullanılırken 1937 baskısında *Grey Wolf* tercih edilmiş, 1961'de ise *Gray Wolf: The Life of Atatürk* adı kullanılmıştır. Yurtiçinde ise 1955, 2001, 2013 yılında yayımlanan baskılarda *Bozkurt* adı tercih edilmiş, 1996 yılı baskısında *Bozkurt, Kemal Atatürk'ün Yaşamı* alt başlığı eklenmiş, 2017 baskısında ise Atatürk'ün Armstrong'a yönelik açıklamalarını içeren kitabın da dahil edilmesiyle *Bozkurt Mustafa*

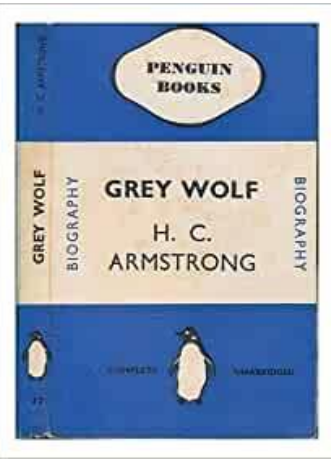
Kemal ve Atatürk'ün Cevabı adını almıştır. Tercih edilen kitap başlıklarına dair en dikkat çekici unsur bazı yurtdışı baskılarında oldukça sert bir ifade olan “diktatör” kelimesinin kullanılması ve yurtiçi baskıların tümünde bu ifadenin sansürlenmesidir. Her iki tarafın da bu ifadeyi liderle ilgili bir söylem geliştirmek için kullandığı söylenebilir. Kitap isimlerinin akılda kalıcı etkisi düşünüldüğünde bu müdahaleler oldukça anlamlıdır. Kitabı okumak isteyip istemeyeceğine karar vermek isteyen her okur kitabın ön kapağına göz atmakta ve ismiyle içerik arasında bağ kurmaktadır. Yurtdışında böyle bir kitap kapağıyla karşılaşan ve kitabı okumak istemediğine karar veren okur için Atatürk ve diktatör ifadeleri artık yan yana durmaktadır. Yurtiçi baskılarda tercih edilen isimler incelendiğinde ise tam tersi bir durum göze çarpmaktadır. Türk toplumunda oldukça olumlu imgeler uyandıran “Bozkurt” kelimesi ve Atatürk birbirinin yerine kullanılmış, özdeşleşmiş ve çoğunlukla iç içe geçmiştir. Öyle ki Atatürk de tıpkı boz bir kurt gibi yalnız, korkusuz ve cesurdur. Bu ifadenin liderle ilgili pozitif bir söylem yaratmak için kullanıldığı açıktır. Görüldüğü üzere, yazılı ya da görsel her türlü bilgiyi söylem olarak değerlendiren Foucaultcu bakış açısından kitap isimleri de bir mesajı iletme için kullanılmakta ve belirli bir amaca hizmet etmektedir. Bununla birlikte, kitap kapaklarında kullanılan görsel öğeler de oldukça önemlidir. Aşağıda *Grey Wolf*'un yurtdışında farklı yayınevlerinde yayımlanan beş ayrı kapağı görülmektedir:

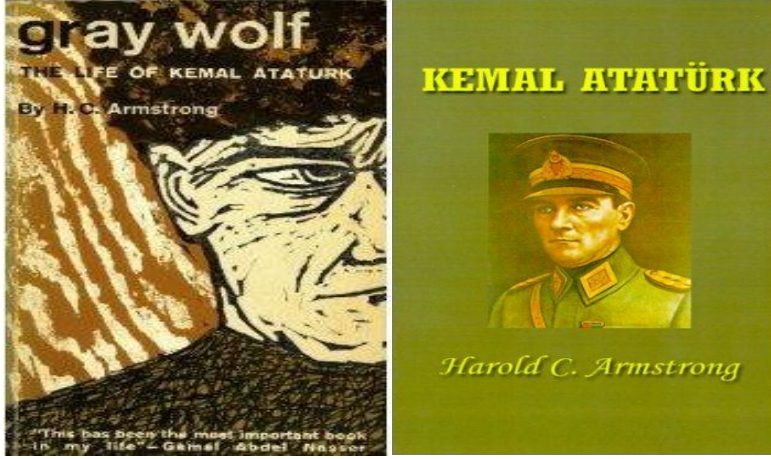
Resim 1: 1932
Arthur Barker Ltd.

Resim 2: 1935
The Albatross

Resim 3: 1937
Penguin

Resim 4: 1961
Capricorn Books

Resim 5: 2001
Simon Publications

Kitabın ön kapakları incelendiğinde, ilk olarak Resim 1 ve Resim 4 göze çarpmaktadır. Bu baskılarda kullanılan Atatürk desenleri oldukça rahatsız edici öğeler barındırmaktadır. Özellikle kitabın ilk baskısı olan Resim 1’de kullanılan Atatürk görseli hem gerçeği yansıtmamakta hem de seçilen renklerden dolayı ürkütücü görünmektedir. Kapakta kalpaklı halde yalnızca başı görünen Atatürk’ün siyah bir fon üzerinde gözleri sarıya boyanmış ve normalinden oldukça yaşlı görüldüğü bir kara kalem çizimi bulunmaktadır. Yüzü gözlerinde kullanılan sarı rengi ortaya çıkaracak biçimde kapkara görünmektedir. Kitap kapağının üst kısmında yer alan *Grey Wolf* üst başlığı ve alt kısmındaki *An Intimate Study of a Dictator* alt başlığı gözler ile aynı renk kullanılarak belirginleştirilmiştir. Kapak okur üzerinde Atatürk ile ilgili negatif bir algı uyandırmaktadır.

Resim 4’te de benzer bir kapak tasarımı söz konusudur. Kapakta yine kalpaklı halde yüzünün yarısı görünen Atatürk’ün yaşlandırılmış kara kalem bir büstü tercih edilmiştir. Bu sefer gözler renksiz ve yüz karartılmamış olsa da Atatürk olduğundan farklı görünmektedir. Arka fonda Resim 1’de kullanılan sarının tonuna oldukça benzeyen bir renk tercih edilmiştir. Kapağın üst kısmında *Gray Wolf The Life Of Atatürk* üst başlığı yer alırken, alt kısmında eski Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdünnasır’a ait bir alıntı bulunmaktadır: “This has been the most important book in my life” (Hayatımın en önemli kitabı oldu). Nasırın da tıpkı Atatürk gibi ülkesinde köklü değişimlere imza atmış bir lider olması böyle bir alıntıya yer verilmesinin nedenini açıklamaktadır. Bununla birlikte, yayınevleri için ekonomik sermaye elde etmek dışında çok satabilecek kitapların kendi yayınlarından çıkmasını sağlamak ve alan içerisinde güçlü bir konuma sahip olmak, birinci önceliktir. Bu iki yayınevinden çıkan kitap

tasarımının karar vericileri ve amaçları bilinmemekle birlikte Atatürk'le ilgili negatif bir algı uyandıracak seçimler yapıldığı açıktır.

Diğer taraftan, Resim 2 ve Resim 3'ü incelediğimizde, kapak tasarımlarında Resim 1 ve Resim 4'ten farklı olarak belirgin bir fikri ortaya kayacak bir tasarım yapılmadığı görülmektedir. Bunun nedeni, sansürden ziyade bahsi geçen dönemlerde Penguin ve The Albatross Yayınevlerinin yayın politikaları gereği ucuz karton kapak ve kaliteli baskı tercih etmeleridir. Bununla birlikte, kullanılan başlıklarda da sadeleştirme yapılmıştır. Resim 2'de *Grey Wolf Mustafa Kemal* başlığı kullanılırken, Resim 3'te Atatürk'ün ismine dahi yer verilmemiş ve yalnızca *Grey Wolf* başlığı tercih edilmiştir. Kısaca ne kullanılan görsellerde ne de kitap isimlerinde söylem üretecek bir öğe bulunmamaktadır.

Resim 5 ise diğerlerine kıyasla günümüze nispeten daha yakın bir tarihte yayımlanmıştır. 2001 yılında baskıya çıkan kitabın kapağında Atatürk'ün yeşil bir fon üzerinde, askeri kıyafetler içerisinde ve oldukça genç görüldüğü bir resmi bulunmaktadır. Kitap *Kemal Atatürk* adıyla piyasaya sürülmüştür. Bu baskının kapağında da negatif algı uyandıracak herhangi bir öğe bulunmamaktadır. Kitabın yurtiçinde yayımlanan baskılarının ön kapakları ise aşağıdaki gibidir:

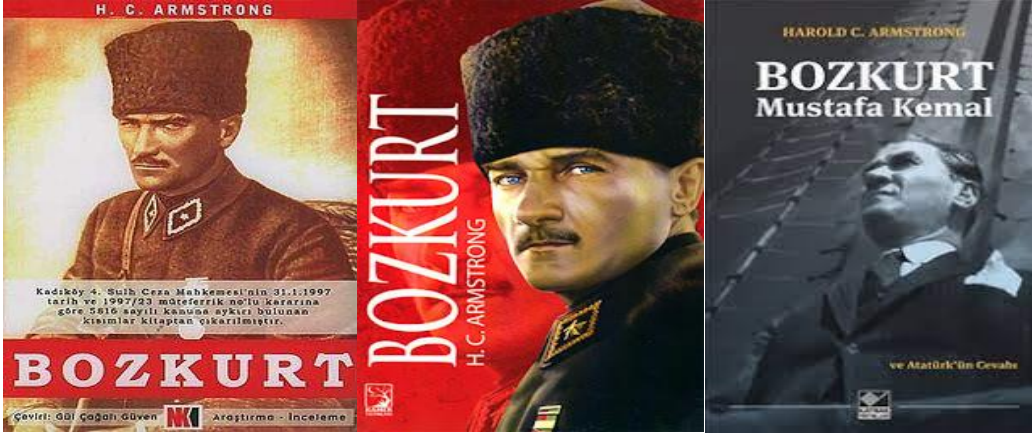
Resim 6: 1955
Sel Yayınları

Resim 7: 1996
Arba Yayınları

Resim 8: 2001
Kum Saati

Resim 9: 2005
Nokta Yayınları

Resim 10: 2013
Kamer Yayınevi

Resim 11: 2017
Kaynak Yayınevi

İlk *Grey Wolf* çevirisi, Peyami Safa tarafından 1955 yılında, orijinal baskıdan tam 23 yıl sonra yapılmış ve *Bozkurt* adıyla Sel Yayınlarından çıkmıştır. Bu nedenle oldukça önem arz etmektedir. Kitap kapaklarını incelemeye geçmeden önce, Foucaultcu pencereden, resmi yollarla yasaklanmış bir kitabın ilk kez çevrildiği dönemin siyasi koşullarının da bilinmesi kapsayıcı bir bakış açısı elde etmek için önemlidir. Sait Dinç'in sözleriyle "1950 yılında yapılan seçimleri, kurulduğundan beri hep iktidarda kalan CHP kaybetmiş, böylece demokrasi yolunda Türkiye büyük bir adım atarak gelişmesini sürdürmüştür" (2008: 6). Diğer bir ifadeyle, 1933 yılında sansür kararı alan iktidar resmi olarak değişmiştir. Yeni iktidar ise özgürlük söylemleriyle başa geçmiştir. Dinç'in de belirttiği gibi "Demokrat Parti iktidarı ile 1950 ve 1960 arası Türkiye'de ilk kez Batı demokrasilerinin uygulama biçimi gelişmiş, demokrasinin temel yapılanması olan iktidar ve muhalefetli bir meclis fiilen ve geniş anlamıyla çalışmıştır" (2008: 6). Aslında 1950 yılı itibarıyla Türkiye açısından bir dönem kapanmış ve yeni bir dönem başlamıştır. Belki de bu gelişmelerin etkisiyle kitabın ilk çevirisi yapılmıştır. Tarihsel bağlamın dışında Atatürk'e büyük bir hayranlık duyan Safa'nın bir yazar olarak çizgisi de bu kitabı korkusuzca çevirmeye uygundur. Bourdieücü bakış açısından Safa, alanda hâkim ideolojiye uygun çeviri yapabilecek belki de tek çevirmendir. Hem eğilimleri hem de alandaki konumu, yasakların gölgesindeki bu kitabı çevirmeye uygundur. Nitekim, Safa orijinal kitapta uygun bulmadığı yerlere oto-sansür uygulayarak çeviriye dahil etmemiş ve kitabın büyük bir kısmı yine sansürlü kalmıştır. Kitap kapağı da orijinalinin aksine pozitif imgeler uyandıracak şekilde tasarlanmıştır. Resim 6'da görüldüğü gibi kapak tasarımında kırmızı bir fon kullanılmış ve Atatürk'ün batılı kıyafetler içerisinde oldukça modern bir resmi tercih edilmiştir. Hemen arkasında kendisiyle özdeşleştirilen boz bir kurt yer almaktadır.

Kitabın ikinci çevirisi ise ilk çeviriden tam 41 yıl sonra Gül Çağalı Güven'in çevirisiyle 1996 yılında Arba Yayınlarından çıkmıştır. Kitabın ismi yine *Bozkurt*'tur. Resim 7'de görüldüğü üzere, bu çevirinin kapağı 1955 yılında yapılan çevirinin kapağından oldukça farklıdır. Atatürk bu kez askeri kıyafetler içerisinde görülmektedir. Siyah ve gri tonlarının hâkim olduğu görselde Atatürk'ün kendinden emin ve oldukça sert bakışlı bir resmi kullanılmıştır. Çeviride oto-sansür uygulansa da 1955 çevirisi kadar kuvvetli değildir. Orijinal kitabın küçük bir kısmı çevirinin dışında bırakılmıştır. Aslında bu çevirinin ardından yayımlanan tüm baskılarda durum benzerlik göstermektedir.

Bununla birlikte, ikinci çeviriden itibaren kitabın yayımlanma sıklığı da artmıştır. Kitabın üçüncü çevirisi, ikinci çeviriden 5 yıl sonra 2001 yılında Ahmet Çuhadır tarafından yapılmış ve *Bozkurt* adı ile Kum Saati Yayınlarından çıkmıştır. Resim 8 incelendiğinde, önceki kapaklardan farklı olarak Atatürk'ün net olmayan bir portresinin kullanıldığı görülmektedir. Siyah ve beyaz resmedilen Atatürk askeri kıyafetler içinde ve oldukça gençtir. Gözleri bozkurt yazısıyla tamamen kapatılmış ve kitabın adı ön plana çıkarılmıştır. Atatürk ve bozkurt bütünleşmiş, birbirine geçmiştir.

İncelenen kitap kapakları arasında Resim 9 oldukça dikkat çekmektedir. Gül Çağalı Güven çevirisiyle 2005 yılında Nokta Yayınları tarafından *Bozkurt* adıyla yayımlanan kitabın kapağında sansür uygulandığına dair bir ibare yer almaktadır. Kitabın üzerinde "Kadıköy 4. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 31.1.1997/23 müteferrik no.lu kararına göre 5816 sayılı Kanun'a aykırı bulunan kısımlar, itiraz ve dava sonuçlanana kadar metinden çıkarılmıştır" yazmaktadır. Görselde ise 1996 yılında Arba Yayınevinden çıkan kitabın kapağında kullanılan resmin renkli bir versiyonu bulunmaktadır. Atatürk askeri bir üniformayla, sarı ve kırmızı bir fon üzerine yerleştirilmiştir. Kitabın adı kırmızı fon üzerinde bulunmaktadır.

Resim 10'da Ahmet Çuhadır çevirisiyle 2013 yılında Kemer Yayınlarından yine *Bozkurt* adı ile çıkan kitabın kapağı görülmektedir. Bu kapakta, diğerlerinden farklı olarak, renkler oldukça belirgindir. Kapağı tamamen kaplayacak şekilde parlak kırmızı bir fon tercih edilmiştir. Askeri üniformalar içindeki Atatürk'ün ilk kez ön plana çıkarılan mavi gözleri dikkat çekicidir. Kapakta kullanılan kırmızı fonun üzerinde bu resmin bir yansıması görülmektedir.

Son olarak, Resim 11'de 2017 yılında Kaynak yayınevinden Gül Çağalı Güven çevirisiyle yayımlanan *Bozkurt Mustafa Kemal ve Atatürk'ün Cevabı* adlı kitabın kapağı görülmektedir. Siyah ve beyaz bir fonun kullanıldığı kapakta Atatürk'ün daha yaşlı bir görseli tercih

edilmiştir. Modern kıyafetler içindedir ve doğrudan ufka bakmaktadır. Kısaca, kitabın yurtiçi baskılarının tüm ön kapaklarında kullanılan görseller, metinler ve renkler kitabın orijinal baskısından oldukça farklı bir biçimde tasarlanmış ve sansürlenerek hâkim ideolojiyi yansıtacak şekilde dönüştürülmüştür.

Sonuç Gözlemleri

Çalışmada “sansür” kavramı H.C. Armstrong tarafından 1932 yılında yazılan ve aynı yıl Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararla ülkeye girişi ve çevirisi yasaklanan *Grey Wolf* (Bozkurt) kitabının ön kapakları temelinde tartışmaya açılmıştır. Yanmetin türlerinden biri olan ön kapakların dönüşümü sansür bağlamında önemli bilgiler sunmaktadır. Çalışma kapsamında kitabın hem yurtiçinde hem de yurtdışında farklı görseller ve alt metinler kullanılarak yayımlanan toplam 11 baskısının ön kapağı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İnceleme, sansür anlayışına yeni bir bakış açısı kazandıran Foucault ve Bourdieu’nün fikirleri doğrultusunda şekillenmiştir. Merkeziyetçi otoriter bir kurum tarafından baskı ve zorlama yoluyla uygulanan eski sansür anlayışını yapı söküme uğratan bu yenilikçi bakış açısı, gücün dağıtılarak farklı araçlar yoluyla uygulandığı yeni sansür modelinin gelişmesinde temel rol oynamıştır.

Tanımlanması oldukça güç olan sansür kavramı son dönem çalışmaların da dahil olmasıyla sınırlarını giderek genişletmiştir. Sansür önceden ifade edildiği gibi otoriter bir yapıdan çıkan zorlayıcı bir müdahaleden ziyade, eyleycilerin gönüllü iş birliğiyle şekillenen kuşatıcı ve görünmez bir biçim almıştır. Bu yeni yaklaşıma göre, gücünü farklı araçların söylemi meşrulaştırıcı etkisinden alan sansürün kapsamı günlük konuşma dilinde dahi etkilidir. Yasaklama ve engelleme yolu ile ulaşılması neredeyse imkânsız olan böyle bir etki, farklı araçların iş birliği sayesinde, özne farkına bile varmadan yaratılmaktadır. Geleneksel anlayışta kontrol altına almak ve denetlemek gibi eylemlerle ilişkilendirilen sansür genelde hükümet tarafından uygulanır ki bilinen en yaygın şekli budur. Düşünceden başlayarak bütün bir kitabın engellenmesine kadar gidebilen bu eylemin en somut amacı, toplumu toplum adına tehlikeli bulunan eylemlerden korumak ve üzerinde kontrol sağlayacak sınırlar çizmektir. Ancak, başta hükümet başkanları, kanaat önderleri ve liderler olmak üzere toplumsal açıdan önemli kişiler hakkında yazılan yazıların eski usullerle sansürlenmesi, çağın getirdiği yeniliklerin de etkisiyle giderek azalmıştır. Bunun yerine, sansür artık zihinlere kazanmakta, eyleyciler tarafından içselleştirilmesi sağlanmakta ve gönüllü bir fikir ortaklığı oluşturulmaktadır. Öyle ki sürecin sonunda savunulan ideoloji artık kuruma değil, bireyin

kendisine aittir. Foucaultcu bakış açısından, oldukça verimli bir söylem aracı olan çeviriyi böyle bir algı oluşturmak için kullanmak mümkündür. Okurların bir kitabı satın almadan önce her zaman ön kapağını gözden geçirdiği düşünüldüğünde, kitap kapakları bu amaç için kullanılabilecek en etkili araçlardan biridir.

Türk toplumu için çok önemli bir lider olan Atatürk'ü konu alan *Grey Wolf*'un ön kapakları bu çerçevede incelendiğinde, orijinal baskı da dahil olmak üzere bazı yabancı baskılarda kullanılan görsel ve alt metinlerin negatif bir söylem oluşturmak amacıyla tasarlandığı görülmektedir. Kitabın bu şekilde yayımlanmasından hemen sonra yazarın etkili bir gazetede bir İngiliz ajanı olarak takdim edilmesi ve Atatürk'ün karşı savunma yaparak "Atatürk'ün Armstrong'a Cevabı" adında bir düzeltme kaleme aldırması, sansürün toplumsal kabulüne zemin hazırlamıştır. Öte yandan, bir ideoloji merkezinde yapılan kurumsal sansür, sadece kurumu ilgilendirmemektedir. Alanda bu eyleme dahil olan tüm eyleyiciler (çevirmen, yayınevleri ve okur gibi) kurumla kurduğu ilişkiler doğrultusunda sansürün gerçekleşmesine, hatta normalleşmesine katkı sağlamaktadır. Böylece yurtiçinde yayımlanan tüm baskıların ön kapaklarında sansüre başvurulmuş ve "pozitif" bir yönlendirme yapılmıştır. Kapaklar eyleyicilerin iş birliğiyle hâkim ideolojiye hizmet edecek şekilde yeniden tasarlanmıştır. Mevcut durum toplum düzeyinde de tepki çekmemiş ve kitabın yayımlanan tüm baskılarında sansür uygulamasına devam edilmiştir. Sonuç olarak, yasağa rağmen çevirisi yapılan kitabın ön kapaklarının uğradığı sansür iktidarın söylem üretme zorunluluğu ve eyleyicilerin uyguladığı oto-sansür bağlamında şekillenmiş ve bu iş birliği ile kitap kapakları hâkim ideolojinin hizmetine sunulmuştur.

Kaynakça

- Ayllon, M. A, Walkerdine, V. (2017). Foucauldian Discourse Analysis. Erişim adresi file:///C:/Users/fsm/Downloads/Ch7_Foucauldian_discourse_analysis_2017.pdf
- Baumgarten, S. (2012). Ideology and Translation. Gambier, Yves ve Luc Van Doorslaer, (Eds.) *Handbook of Translation Studies* içinde (59-66). Vol 3. John Benjamin Publishing Company.
- Borak, S. (1997). *Atatürk'ün Armstrong'a Cevabı*. İstanbul: Kaynak.
- Bourdieu, P. 1991. *Language and Symbolic Power*. John B. Thompson (Ed.). (Çev. Gino Raymond, Matthew Adamson). Cambridge: Polity Press. (Orijinal yayın tarihi, 1983)
- Bourdieu, P. 2016. *Akademik Aklın Eleştirisi Pascalca Düşünme Çabaları*. (2nd ed.). (Çev. P. Burcu Yalım). İstanbul: Metis.

- Bunn, M. (2015). Reimagining Repression: New Censorship Theory and After. *History and Theory*, 54(1), 25-44.
- Burt, R. (Ed.). (1994). *The Administration of Aesthetics: Censorship, Political Criticism, and the Public Sphere* (NED-New edition, Vol. 7). University of Minnesota Press. Erişim adresi <http://www.jstor.org/stable/10.5749/j.ctttsvwx>
- Butler, J. (1998). Ruled Out: Vocabularies of the Censor. Robert C. Post (Ed). *Censorship and Silencing. Practices of Cultural Regulation*. Los Angeles: The Getty Research Institute, 247–259.
- Ceyda, Ö. (2019). Retranslating in a Censorial Context, H.C. Armstrong’s Grey Wolf in Turkish. Özlem Berk Albachten ve Şehnaz Tahir Gürçağlar (Eds.). *Perspective on Retranslations, Ideology, Paratexts, Methods*. (1st ed.). Routledge
- Dinç, S. (2008). Atatürk Sonrası Türkiye’de İç ve Dış Politikada Gelişmelere Genel Bir Bakış (1938-1965). *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi Atatürk Araştırmaları Dergisi*. (1-33)
- Ehrlich, S, Romaniuk, T. (2013). Discourse Analysis. Robert J. Podesva ve Devyani Sharma (Eds.), *Research Methods in Linguistics*. London: Cambridge University Press.
- Freshwater, H. (2004). Towards A Redefinition Of Censorship. *Censorship & Cultural Regulation in the Modern Age* içinde (225-245). Leiden, The Netherlands: Brill. doi: https://doi.org/10.1163/9789401200950_010
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi*. (2nd ed.). (Çev. Hülya Uğur Tanrıöver). Ayrintı Yayınları: İstanbul.
- Holquist, M. (1994). Introduction: Corrupt Originals: The Paradox of Censorship. *PMLA*, 109(1), 14–25. Erişim adresi <http://www.jstor.org/stable/463008>
- Kuhn, A. (1988) *Cinema, Censorship and Sexuality, 1909-1925*. London, New York: Routledge
- Leonardi, V. (2008). Power and Control in Translation: Between Ideology and Censorship, Erişim adresi <http://lse2010.narod.ru/olderfiles/LSE2008pdf/LSE2008Leonardi.pdf>
- Müller, B. (2004). Censorship And Cultural Regulation: Mapping the Territory. *Censorship & Cultural Regulation in the Modern Age* içinde (1-33). Leiden, The Netherlands: Brill. Erişim adresi https://doi.org/10.1163/9789401200950_010
- Saki, A. (2014) A Critical Discourse Analysis Perspective On Censorship In Translation: A Case Study Of The Turkish Translations Of Grey Wolf. (Yüksek Lisans tezi). Erişim Adresi <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1283/79244610-1ab6-4394-aaf3-367d62d111db.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Yang, W., Sun, Y. (2010). Interpretation of ‘Discourse’ from Different Perspectives: A Tentative Reclassification and Exploration of Discourse Analysis. *The International Journal- Language Society and Culture*. 31. 127-138.
- Yılmaz, M. (1995). Harold C. Armstrong’un “Grey Wolf Mustafa Kemal an Intimate Study of a Dictator” (Bozkurt Mustafa Kemal) Kitabı Üzerine. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. XI (33), 721-756. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/55749/759478>.

Structured Abstract

The present study aims to explore the censorship applied on the front covers (as a form of paratexts) of the book *Grey Wolf*, which was written by H.C. Armstrong in 1932 and gives detailed information about Mustafa Kemal Atatürk's military achievements as well as his private life. Within the scope of this study, the front covers of a total of 11 editions of the book, 5 abroad and 6 domestics, will be examined comparatively from the perspective of New Censorship Theory, which was developed based on the ideas of Pierre Bourdieu and Michael Foucault. In view of the Foucauldian approach, any bit of information, textual or visual, is seen as talk. For this reason, the front covers of the book are accepted as discourse in terms of conveying a message. Considering that a banned book has been translated, Bourdieu's views on self-censorship are also important for a comprehensive assessment.

The censorship applied to the book has a purpose to protect the image of the founder of the young Republic to prevent the feeling of national unity from being damaged. In order to protect the dominant ideology, first of all, it is necessary to protect Atatürk's image as a leader. Restrictions were made through official channels using legal processing. Publishers, translators, and readers, i.e., all the actors involved in the translation act, had to comply with this ban. Despite the censorship applied to the book, the first translation of the book was made in 1955 by Peyami Safa, who is known by his respect and appreciation for Atatürk. In this edition, the front cover of the book was censored as well as its content and a completely different design was used by Sel Publications. Similarly, cover designs with positive visuals and text arrangements were preferred for all subsequent editions. In other words, all the front covers of the book were censored with the cooperation of the actors in the field.

With the publications in the last two decades, there seems to be no consensus for the meaning of the term of censorship. Censorship, which is practiced by an institutionalized authority in the traditional approach, is now much more diffuse. According to Bunn, in the traditional sense, "censorship is as external, coercive, and repressive. Censors are authoritative social actors, extrinsic to the communicative process, who deploy coercive force to intervene in the free exchange of ideas to repressive effect" (2015: 29). In other words, it comes from an authoritative power with the external control of the form and content. However, in the new theory of censorship, "control and regulation function through the formulation and policing of knowledge, rather than a single method of domination" (2015: 37). On the other hand, Foucault does not deny repressive and coercive form of censorship and states that it is simply

not the first choice in practice. Bourdieu is stricter on this point. According to him “censorship is never quite as perfect or as invisible as when each agent has nothing to say apart from what is objectively authorized to say: in this case he does not even have to be his own censor because he is, in a way, censored once and for all, through the forms of perception and expression that he has internalized and which impose their form on all his expressions” (1991: 138). As a result, the front covers of *Grey Wolf* will be analyzed in line with the ideas of Foucault and Bourdieu that take censorship to a new dimension.